

Posudek vedoucího bakalářské práce

Eva Andrejsová: Ideová východiska rané tvorby Emila Filly

Eva Andrejsová odevzdala velmi obsáhlou bakalářskou práci, do které očividně investovala mnoho času a úsilí. Výsledek této vynaložené energie bohužel odpovídá pouze částečně. Prvním problémem práce je její téma, které je pro studentku bakalářského cyklu svou náročností nevhodné. Jako školitelka jsem se pokoušela Evu Andrejsovou od tohoto tématu odradit, avšak neúspěšně. Respektovala jsem její neoblomnost a jako vhodný zdroj informací, který by náročnou práci pevně zakotvil, jsem studentce doporučila Fillovy Deníky (z let 1907 a 1912). Do nedávna měl k těmto zásadním pramenným dokumentům přístup jen omezený počet badatelů (maximum z nich výtěžil Vojtěch Lahoda ve svém dlouholetém bádání), to se však změnilo poté, co se jejich skeny dostaly do fondů oddělení Dokumentace ÚDU AVČR. Eva Andrejsová se do práce s tímto materiálem pustila s vervou. Přesto se však částečně stala obětí Fillova synkretického intelektualismu a neakademického uvažování a nechala se zahltit množstvím více i méně relevantních problémů z oblasti filozofie, uměnověd i společenských a přírodních věd. Realizace vlastní práce se protáhla a zbyl čas jen na jednu konzultaci v podstatě hotového textu. Časový tlak zabránil tomu, aby byly uspokojivě vyhodnoceny zajímavé výsledky Andrejsové důkladné rešerše deníků. Například její velmi významný postřeh, že Fillův pojem "vibrace" nesouvisel s Bergsonovou filozofií, jak se dosud myslelo, ale že v podstatě označoval maxwellovskou vlnovou délku, tedy frekvenci, je jen separátně popsán a byť je na jiném místě práce ještě jednou zopakován, nejsou domyšleny důsledky, které pro Fillovu práci s barvou jako s výrazovým a tvárným prvkem mohl mít. Velký prostor je naopak věnován dokládání konkrétního vlivu Schopenhauerových a Nietzscheho filozofických tezí na Fillovu tvorbu. Schopenhauerovo tvrzení, že ztělesňování ideje se odehrává ve třech kategoriích: v čase, prostoru a v souladu s kauzalitou, Filla skutečně spojil v jednom z dopisů Procházkovi s třemi vlastními kategoriemi, s *principem světelným*, kterému přiřkl status měřítka časového, s *lineárním principem*, kde linie je měřítkem kvantitativním, a s *principem barevným*, kde barva zastává měřítko kvalitativní. Na to bylo již v minulosti upozorněno, Andrejsová se však pokouší dokázat, že tato Fillova z Schopenhauera odvozená teorie se stala vlastním základem jeho celoživotního díla. Fillovy myšlenky při tom byly silně časově determinované. Ve stejné době jako on rozvíjel velmi podobné úvahy Bohumil Kubišta, když v úvodu své statě o Cézannovi z roku 1910 napsal: "*Otázka formy je otázkou času, prostoru a příčinnosti.*" Přílišný význam Andrejsová přikládá také údajnému vlivu Nietzscheho potřeby "*naplnit dílo duševní podstatou*". Opět se jedná o dobově univerzálně platnou myšlenku, kterou lze stěží spojovat s jedním konkrétním filozofickým systémem. Pasáže věnované filozofickým zdrojům Fillovy inspirace však nejsou těmi nejproblematictějšími. Andrejsová se v nich mohla opřít o již publikované úvahy na dané téma, v případě přírodních a společenských věd a jejich významu pro Fillovy ideové zdroje byla odkázána z větší části sama na sebe. Nechala se zlákat k problematickým hypotézám, a byť po konzultacích zmírnila formulace, přesto v práci ponechala velmi chabě podloženou teorii, že na obraze *Čtenář Dostojevského* Filla vypodobnil T. G. Masaryka. Filla se k Masarykovi v pozdějších letech v denících a korespondenci vrací, během první světové války s ním byl dokonce v kontaktu. Avšak v roce 1907, kdy byl obraz namalován, máme jediný doklad o tom, že Filla o Masarykově díle věděl a to kusou zmínku z Deníku "Masaryk-

sociologie". To je jediný reálný základ Andrejsově argumentace, zbytek je jen ahistorická spekulace. Andrejsová mimo jiné píše: "*Pokud bychom přijali hypotézu, že Filla znal názory Tomáše Garrigua Masaryka na Dostojevského, bylo by možné uvažovat o tom, že čtenářem je mladý TGM.*" (s. 49) Na straně 43 Andrejsová píše, že Masaryk publikoval svou studii o Dostojevském až v roce 1932 a také z ní cituje některé pasáže. Opírat o ně svou argumentaci by ale mohla spíše v případě, když by zmínila, že studie z roku 1932 byla přetištěna z šestého ročníku *Času* z roku 1892. Zdůvodnění hypotézy je však celkově ledabylé a chaotické. Netvrdím, že v dnešní době není možný takto zásadní objev, avšak musí být dokonale vědecky vyargumentován, nemůže zůstat v podobě efektní spekulace.

Z celé práce je zřejmé, že téma bylo pro studentku bakalářského cyklu příliš náročné, že především přecenila své schopnosti kriticky pracovat s primárními i sekundárními zdroji. Na druhé straně je zřejmé, že potenciál k interdisciplinárnímu myšlení Andrejsová má. Nechává se však často zlákat zajímavostí jen volně souvisejících problémů a odbíhá například k obsáhlým pasážím o významu objevů Jana Evangelisty Purkyně v oblasti optiky, při tom však neexistuje žádná konkrétní souvislost mezi Purkyněm a Fillou, či kýmkoliv jiným z jeho generace. Andrejsová píše o "opomíjeném" Purkyněm, avšak po Ladě Hubatové-Vackové, s jejímiž texty pracuje, se výzkumem tohoto vědce a jeho významem pro výtvarné umění zabývali také další historici umění, namátkou například Václav Hájek. Andrejsová svůj zájem o Purkyněho zdůvodňuje tím, že v některých oblastech navázal na Goetha, jehož jméno Filla skutečně zmiňuje. Opět by však bylo smysluplnější zabývat se přímo Goethem a jeho konkrétním možným vlivem na Fillu, než odbočovat k volným souvislostem. (V roce 1907 ještě existovaly velmi těsné přátelské vazby mezi Fillou a Kubištou a Kubišta vlastnil Goetheovu *Farbenlehre*, je tedy pravděpodobné, že knihu četl také Filla.) Pozorností, kterou Andrejsová Purkyněmu věnuje, rozměňuje tematický záběr práce. Její rozsah narůstá a to mnohdy zcela zbytečně. Některé pasáže se opakují, dvakrát si přečteme například informaci o Fillových inspiracích literární tvorbou Josefa Uhra. Redukovat by bylo dobré také některé nadnesené formulace, například tu u obrazu *Čtenář Dostojevského*: "*A je tomu opravdu tak, postava čtenáře skutečně vypadá jako bezvládná, již zsinálá mrtvola, zmučená silnými existenciálními prožitky způsobenými četbou Dostojevského knihy.*" (s. 48) Zbytečné jsou také chyby ve jménech a zaměňování osobností. Andrejsová například píše o známosti Bohumila Kubišty s Vincencem Strouhalem (s. 57), avšak Kubišta se prostřednictvím Václava Posejpalu seznámil s Čeňkem Strouhalem.

Studentka má velké předpoklady pro mezioborové uvažování o problémech českého moderního umění, potřebuje však ještě s odbornou poctivostí a zdrženlivostí studovat nejen vlastní umělecký materiál, ale také primární a sekundární prameny. Musí se naučit kriticky myslet a vědecky pracovat s hypotézami. Je škoda, že s podobnou zodpovědností nepřistoupila již k tomuto tématu. Kdyby se nedostala do časové tísně a intenzivněji konzultovala, mohla práce dopadnout lépe. V tomto případě práci doporučím k obhajobě, ale navrhuji klasifikaci dobře.